

Kocatepe İslami İlimler Dergisi

Journal of Kocatepe Islamic Sciences

e-ISSN: 2757-8399

cilt/volume: 7 • sayı/issue 1 • (Haziran/June): 316-327

Çağdaş Dönemde Sind Ulemâsının Kur'ân'ı Anlama ve Yorumlamaya Yönelik Katkısı

*Sindhi 'Ulamas' Contribution Towards the Understanding
and Interpretation of the Holy Qur'ân in the Modern
Context*

Ercan ŞEN

Çevirmen/Translator

Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı
Assoc. Prof., Afyon Kocatepe University, Faculty of Theology, Department of Tafsir.

Afyonkarahisar/Türkiye

ercansen@aku.edu.tr orcid.org/0000-0003-2583-1540

Makale Bilgisi / Article Information

Çeviri / Translation

Geliş Tarihi / Received: 27.03.2024

Kabul Tarihi / Accepted: 07.06.2024

Yayın Tarihi / Published: 15.06.2024

Atıf: Halepota, Abdulvahid J.. "Çağdaş Dönemde Sind Ulemâsının Kur'ân'ı Anlama ve Yorumlamaya Yönelik Katkısı". çev. Ercan Şen. *Kocatepe İslami İlimler Dergisi* 7/1 (Haziran 2024), 316-327. <https://doi.org/10.52637/kiid.1459636>

Cite as: Halepota, Abdulvahid J.. "Sindhi 'Ulamas' Contribution Towards the Understanding and Interpretation of the Holy Qur'ân in the Modern Context". trans. Ercan Şen. *Journal of Kocatepe Islamic Sciences* 7/1 (June 2023), 316-327. <https://doi.org/10.52637/kiid.1459636>

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayıncı/Publisher: Afyon Kocatepe University • <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kiid> • kiid@aku.edu.tr

© Ercan ŞEN | Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 (CC BY-NC) International License

Çağdaş Dönemde Sind Ulemâsının Kur'ân'ı Anlama ve Yorumlamaya Yönelik Katkısı¹ Öz²

Bu makalede Kuzeydoğu Keşmir dağlarından Hint Okyanusuna dökülen Sind nehrinin doğu ve batısını kapsayan, belirli bölgeler dışında yaklaşık bugünkü Pakistan'ın tamamını içine alan bölgeye genel bir isim olarak verilen Sind bölgesinde yetişen bazı düşünürlerin modern dönemde Kur'ân-ı Kerim'i anlamaya ve yorumlamaya dönük çabaları ele alınmıştır. Bilindiği üzere Müslümanlar tarafından Sind bölgesine ilk defa Hz. Ömer (ö. 23/644) zamanında denizden bir sefer yapılmış, daha sonra Müslümanların Sind bölgesine olan ilgileri Hz. Osman (ö. 35/656) ve Hz. Ali (ö. 40/661) zamanında devam etmiştir. Sind bölgesinde önce Emevîler, ardından Abbâsîler hüküm sürmüş, bölgede Abbâsîler'in egemenliği zayıfladıktan sonra çeşitli Arap hanedanlıkları ortaya çıkmıştır. Sind bölgesinde tarih boyunca pek çok din ve kültür iz bırakmış olsa da bunların en kalıcısı İslâm kültürü olmuştur. Bu kapsamda bölgede Kur'ân'ın anlaşılması ve yorumlanması amacıyla pek çok tefsir kaleme alınmış, Kur'ân ilimleri ve tefsir usulü çalışmalarına katkı sağlayan ve tefsir tarihinde yer edinen önemli müfessirler yetişmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Sind, İslâm, Ulemâ, Kur'ân.

Sindhi 'Ulamas' Contribution Towards the Understanding and Interpretation of the Holy Qur'ân in the Modern Context³

Abstract⁴

This article deals with the efforts of some thinkers who grew up in the Sindh region, which is a general name for the region that covers the east and west of the Sind river, which flows from the mountains of Northeast Kashmir to the Indian Ocean and includes almost all of today's Pakistan except for certain regions, to understand and interpret al-Qur'ân al-Karîm in the modern period. As it is known, the first Muslim expedition to the Sindh region was made by sea during the reign of Umar (d. 23/644), and Muslim interest in the Sindh region continued during the reigns of Uthman (d. 35/656) and Ali (d. 40/661). First the Umayyads and then the Abbasids ruled in the Sindh region, and after the Abbasids' rule weakened in the region, various Arab dynasties emerged. Although many religions and cultures have left their mark on Sindh throughout history, the most enduring of these has been Islamic culture. In this context, many tafsîrs were written in the region in order to understand and interpret the Qur'ân, and important (mufasssirs)interpreters who contributed to the studies of Qur'anic sciences and tafsîr methodology and took their place in the history of tafsîr were raised.

Keywords: Tafsîr, Sindh, Islam, 'Ulamâ, Qur'ân.

¹ Bu makale Abdulwahid J. Halepota'nın (ö. 2001), *Islamic Studies*'in (International Islamic University-Pakistan) 21. sayısında yayınlanmış olan, "Sindhi 'Ulamas' Contribution Towards the Understanding and Interpretation of the Holy Qur'ân in the Modern Context" adlı makalesinin çevirisidir. Makalenin yazarı çalışmasında sadece âyetlere atıfta bulunduğu için makalenin tercümesine katkı sunmak amacıyla çeşitli ilave bilgiler dipnota tarafımızdan eklenmiştir.

² Makalenin muhtevası hakkında okuyucuya ön bilgi vermek adına eklenen bu özet tarafımızdan kaleme alınmış olup makalenin orijinal metninde yer almamaktadır. Ayrıca makalenin orijinal metninde bulunmayıp tercümede görülen bazı alt başlıklar ve onların numaralandırılması konunun daha iyi anlaşılması maksadıyla tarafımızca eklenmiş, böylelikle konu bütünlüğüne katkı sağlamak amaçlanmıştır.

³ This article is a translation of Abdulwahid J. Halepota's (d. 2001) article, "Sindhi 'Ulamas' Contribution Towards the Understanding and Interpretation of the Holy Qur'ân in the Modern Context" published in the 21st issue of *Islamic Studies* (International Islamic University-Pakistan). Since the author of the article refers only to the verses in his study, we have added various additional informations in the footnote to contribute to the translation of the article.

⁴ This summary, which was added to give the reader preliminary information about the content of this article, was written by us and is not included in the original text of the article. In addition, some subheadings and their numbering, which were not included in the original text of this article but appear in the translation, have been added by us for a better understanding of the subject. Thus, it is aimed to contribute to the integrity of the subject.

Giriş

Sind ulemâsının modern dönemde Kur'ân-ı Kerîm'i anlama ve yorumlamaya yönelik katkısını konu edinen bu çalışmaya başlamadan önce Sind ulemâsının Hint alt kıtasında Kur'ân-ı Kerîm ile çok uzun süreli bir irtibata sahip olduğu inkâr edilemez tarihi gerçeğine değinmek faydalı olacaktır. Çünkü Hint alt kıtasının bu bölgesi yani Sind bölgesi, Fırat nehrinin kenarında bulunan çoğu Asya ülkesinden önce İslâm ile tanışma imtiyazına sahip olmuştur. Sind ulemâsının Kur'ân-ı Kerîm ile uzun süreli ve yakın ilişkileri aynı zamanda Kur'ân'a yönelik ilgileri sayesinde kendi aralarında Kur'ânî ilkelerin ruhunu en derinden kavrayabilme kabiliyeti olan zevk-i selîmi -ki bu kavram Şah Velîyullah Dihlevî (ö. 1176/1762) tarafından kullanılan bir kavramdır- geliştirmeleri doğaldı. Sind dili de zaman içerisinde Fırat'ın doğusunda yer alıp Arapça konuşulmayan bölgelerin çoğundan daha fazla Kur'ân terminolojisinin en ince çağrışımlarını ifade etme yeteneğini geliştirdi. Konunun arka planına bakıldığında aslında bu konunun çok geniş olduğu ve birçok açıdan ele alınabileceği belirtilebilir. Zira tefsir ilminin konusu, Yüce Allah'ın kelâmı olan Kur'ân-ı Kerîm'dir ki Kur'ân hem derinliği hem de kapsamı açısından anlamı sınırsız olan bir kitaptır. Aslına bakılırsa Kur'ân'ın anlamı çok geniş ve sınırsız olduğu için Kur'ân âyetlerinin manası hiçbir insan çabasıyla tüketilemez. Bu hakikat bir âyette şöyle ortaya konmaktadır: "De ki: Rabbimin sözlerini (yazmak için) denizler mürekkep olsa, bir o kadar mürekkep ilâve etseydik dahi rabbimin sözleri bitmeden mutlaka deniz tükenirdi."⁵

Yukarıdaki âyette bahsedilen hakikat sebebiyle müfessirler tarafından tarih boyunca dünyanın dört bir tarafında binlerce tefsir yazılmıştır. Ne var ki gerek bireysel gerekse müşterek şekilde yazılan bütün bu tefsirler, Kur'ân âyetlerinin bütün yönlerini ele almaktan ziyade sadece birkaç yönüne temas etmiştir. Bundan dolayı tefsirler, kendilerinde bulunan baskın özellikler ve yaklaşımlar açısından farklı kategorilere göre tasnif edilmiştir. Söz gelimi kimi tefsirler çoğunlukla fikhî meselelere ilişkin olarak ahkâm âyetleri ile ilgilenirken kimileri de ağırlıklı olarak itikâdî meselelerle ilgilenmiştir. Yine bazı tefsirler Kur'ân'daki ahlâkî ve etik öğretileri izah ederken, bazıları Kur'ân'da yer alan sosyal ve siyasi öğretilerle ilgilenmiş, bazı tefsirler ise Kur'ân'da vücut bulan manevi ve aydınlatıcı bilgeliği açıklamaya yönelmiştir. Bunun yanında bazı tefsirlerde bilimsel olgular gözlem, deney ve derin tefekkürün gösterdiği şekliyle tartışılmıştır.

Yüzyıllardır Sind bölgesinin üstünde parlayan Kur'ân-ı Kerîm ışığının parlaklığı altında yazıları Kur'ân'ın bu ışığı farklı tonlarda ve renklerde yansıtan çok sayıda ulemâ, hakîm ve entelektüel şahsiyet yetişmiştir. Sind bölgesi, Muhammed bin Kasım'ın⁶ (ö. 96/715) bölgeye gelişinden yıllarca önce İslâm'la, İslâmî öğretilerle, İslâm kültürüyle ve bütün İslâm ilim ve medeniyetinin temel kaynak kitabı olan Kur'ân-ı Kerîm'le uzun bir irtibata ve yakınlığa sahip olmuştur.

Bu uzun birliktelik sayesinde Kur'ân-ı Kerîm'in aydınlatıcı öğretilerinin her yeri kuşatması, Sind bölgesinin kültürel ve sivil hayatında bir devrim meydana getirmiş, Sind dilinin bizzat kendisini dönüştürmüştür. Böylelikle Sind dili, İlâhî kitap Kur'ân-ı Kerîm tarafından getirilen yeni ideolojiyi, yeni normları, düşüncenin ince ve rafine tonlarını ifade edebilmek için daha zengin ve daha kullanışlı hale gelmiştir. Bu sayede Sind dili o kadar gelişmiş ve yüksek bir seviyeye ulaşmıştır ki yaklaşık on bir asır önce Mansûre Arap Krallığı döneminde Kur'ân-ı Kerîm'in Sind diline tercümesi yapılmıştır. Zaman içerisinde Sind dili o kadar zenginleşmiş, Sindli âlimlerin zihinleri o kadar aydınlanmış ve Kur'ânî ilkelerin ruhuyla o kadar dolmuştur ki Kur'ânî ilkelerin içeriğini Sind dilinin saf söyleyişiyle doğal bir şekilde aktarabilecek düzeye gelmişlerdir. Bu çaba sonucunda Sind dili, Fırat nehrinin bu yakasındaki diğer diller bir yana, belki de Farsçadan daha zengin ve daha yoğun bir sözcük

⁵ el-Kehf 18/109.

⁶ Sind bölgesini fetheden Emevî komutanıdır.

dağarcığı geliştirmiştir. Bu bağlamda Şeyh Abdullatif'in⁷ (ö. 1762) ve Sachal Sarmast'ın⁸ (ö. 1827) olağanüstü bir kelime dağarcığıyla dolu şiirlerinde pek çok esmâ-i hüsnânın -ki esmâ-i hüsnâ Allah'ın en güzel isimleri anlamına gelir- ve Kur'ân-ı Kerîm âyetlerinin gerçek anlamlarına atıflar yapılmıştır. Gerçekten de Sind dilinin zenginliği ve Sindlilerin zihninin aydınlığı, Fâtiha sûresi ve Kevser sûresinin olağanüstü tefsirinde açıkça görülmektedir ki bu durum söz konusu sûrelerin tefsirinde altı çizilen monistik felsefenin veya vahdet-i vücûd felsefesinin berrak bir ifadesini ortaya koyan Abdurrahim Girhorî'nin⁹ (ö. 1778) en dikkate değer başarılarından biridir.¹⁰ Bu da aslında Sind dilinin metafiziğin ve hatta vahdet-i vücûd felsefesinin en ince fikirlerini ifade edebildiğini, bunları avam ve havassın zihnine yaklaştırabildiğini göstermektedir.

Tarih boyunca Sind bölgesinden pek çok yazar, Kur'ân-ı Kerîm'in çok sayıda tefsirini kaleme almış olmalıdır. Fakat bu tefsirler zamanın yıkıcı etkisi ve diğer birçok nedenden dolayı unutulmaya yüz tutmuştur. Bununla birlikte bugün elimizde günümüze ulaşan ve bazıları üzerinde çalışılabilecek hatırı sayılır sayıda Kur'ân tefsiri ve tercümesi bulunmaktadır. Bu çalışmaların bir listesi yakın zamanda Pakistan Haydarabad'daki Sind Edebiyat Heyet'inin *Mehran Quarterly* dergisinde yayımlanmıştır. Yine bu çerçevede Sind Üniversitesi Sindoloji Enstitüsü tarafından yayınlanan dini edebiyat kataloğunda da nispeten daha geniş bir listenin izi sürülebilir.

Tefsirlerin çoğu Kur'ân-ı Kerîm'in ahlâkî öğretilerini açıklamaktadır. Yine bazı tefsirler Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan bâtinî öğretiler veya tasavvufî işaretler üzerinde durmaktadır. Bu kapsama giren tefsirlerden biri genel bir tefsir olarak da hizmet veren *Tefsîr-i Rüşdullâh* isimli tefsirdir.

Muhammed Osman Naurangzade'nin *Tenvîru'l-îmân* adlı tefsiri; toplumsal problemlerin, zararlı bidatlerin, geleneklerin ve çok tanrılı inanç sistemlerinin oluşturduğu sorunların Kur'ânî çözümüne ışık tutmaktadır. Bunun yanı sıra söz konusu bu tefsir, İslâm kelamının temel ilkelerinin yanı sıra ahlâkî öğretileri de kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Bu tefsir bir yönüyle de onlarca Arapça ve Farsça tefsirin bir özeti konumundadır.

1. Çağdaş Müfessirler

Bu kısa çalışmada, Kur'ân'ın öğretileri hakkında yazdıklarıyla modern çağın büyük meydan okumalarına karşılık veren Sind topraklarına mensup üç önemli düşünce insanının ve âlimin çalışmalarını tanıtmak istiyorum. Bu âlimlerin Kur'ân-ı Kerîm'e yönelik yorumları ve yaptıkları tefsir kesinlikle hicretin on beşinci asrında İslâm ümmeti için Kur'ân'ı Kerîm'in tefsiri olarak kabul edilebilir. Söz konusu bu büyük âlimler Mevlânâ Ubeydullah Sindî (ö. 1944), onun öğrencisi ve müridi Mevlânâ Abdullah Legharî (ö. 1958) ve Sindli büyük Müslüman âlim Allâme İmdâd Ali İmâm Ali Kâzî'dir (ö. 1968). Şüphe yok ki insanlığın her çağda ve her zaman ihtiyaç duyduğu ahlâkî ve manevî rehberlik söz konusu olduğunda Sindli diğer âlimler tarafından yazılan bütün tefsirler de Kur'ân talebeleri için büyük fayda sağlamaktadır.

Şu da bir gerçektir ki tarih boyunca her çağın ve her dönemin kendine özgü problemleri, görünen ve görünmeyen âlemleriyle yani fiziksel ve metafiziksel âlemlere ilişkin bütün alanlarda gerçeklik hakkındaki bilgi arayışı sürecinde ortaya çıkan kendine özgü soruları vardır. Bu anlamda birbirinden farklı olan tefsirler de kaleme alındıkları belirli çağların taleplerine hizmet etmektedir. Bu açıdan ilim adamlarının dikkatini çekmek istiyor

⁷ Şeyh Abdullatif Bihitâî (1689-1752), Sind bölgesinin tasavvufî halk edebiyatının önde gelen temsilcilerinden olup hem mutasavvıf hem de şairdir.

⁸ Sachal Sarmast (1739-1827), Sind dili ve edebiyatının önemli bir figürü olup Pakistan'ın her yerinde saygı gören mutasavvıf-şair ve filozoftur.

⁹ Abdurrahim Girhorî (1739-1778), Sind bölgesinin önde gelen mutasavvıf ve şairlerinden biridir.

¹⁰ Söz konusu çalışma için bk. Abdurrahim Girhorî, *Kelâm-ı Girhorî*, haz. Umar Bin Mohammad Daudpota (Karaçi: Hükümet Sind, 1995), 88-159.

ve aynı zamanda gerek yazılarıyla gerekse Kur'ân yorumlarıyla hiç şüphesiz modern çağın ihtiyaçlarını karşılayan, az önce bahsettiğim bu büyük âlimlerin eserlerinin incelenmesine özel bir önem verilmesi gerektiğini belirtmek istiyorum. Nitekim onların yazıları evrensel bir karaktere sahip olduğu için dünyanın her yerindeki Kur'ân talebelerine hitap etmişlerdir. Müslümanların yanı sıra gayrimüslimler de onların çalışmalarından istifade etmişlerdir.

1.1. Mevlânâ Ubeydullah Sindî

Mevlânâ Ubeydullah Sindî'nin bütün hayatı Kur'ân-ı Kerîm'i incelemeye adanmıştı. O, yaşadığı topraklarda yabancı bir güç olarak bulunan İngilizlerin egemenliği altında hâkim olan yozlaşma ve geri kalmışlığın koşullarına, bunun yanı sıra mezhepçilik ve sınıf ayrımlarının yaygınlığına karşı bir eğitimci ve devrimci olarak hayatı boyunca Kur'ân-ı Kerîm'i merkeze alarak çözüm bekleyen sorunların çarelerini aradı ve araştırdı. Eğitimini büyük hocası Şeyhu'l-Hind Mevlânâ Mahmud Hasan Diyobendî'nin (ö. 1920) yanında tamamladıktan sonra Delhi'de, ardından Amrot Şerif'te, Sind'de ve Sind bölgesindeki Pir-Jhando'da tefsir dersleri vermeye başladı. Daha sonra Afganistan'ın Kâbil şehrinde kaldığı yedi yıl boyunca tefsir dersleri verdi. Ardından Mekke'de ve son olarak da Pir-Jhando'da kaldığı süre boyunca Arapça ve Urduca tefsir dersleri vererek çalışmalarına devam etti. Yaptığı Kur'ân tefsirinin nüshaları elimizde mevcut olup bu kapsamda Bakara sûresi üzerine yaptığı tefsir çalışması naçizane çabalarımızla tamamlanmıştır. Tefsirinin bazı bölümleri Arapça olarak da yayımlanmıştır.

Mevlânâ Abdullah Legharî tarafından bize aktarılan Mevlânâ Ubeydullah Sindî'nin *Makâm-ı Mahmûd* tefsirinin¹¹ bir bölümü olan Bakara sûresi tefsirine göz atılacak olursa söz konusu sûrenin tefsirinin, yerel ve bölgesel devletlerin işlevlerinin daha kapsamlı bir bütünlük içinde koordine edildiği uluslararası nitelikteki bir İslâm devletinin eksiksiz bir anayasası tarzında olduğu görülecektir. Bu tefsirdeki yaklaşıma göre Kur'ân, tüm ulusları tek bir bütün haline getiren uluslararası ve uluslarüstü bir düzen inşa etmek için kılavuz ilkeler sunmaktadır. Ubeydullah Sindî bu tefsirinde Kur'ân'da öngörülen programı ve davranış biçimini izleyen milletlerin uluslararası arenada yükselmeye, buna karşılık Kur'ân'ın öğretilerini göz ardı edenlerin ise yozlaşmaya ve yok olmaya mahkûm olduklarını açıkça belirtmektedir.

Ubeydullah Sindî'nin tefsirinde izlenen yaklaşım özgün, bilimsel ve rasyoneldir. Söz konusu tefsirdeki etkileyici fikirlerin bazılarını ayrıntılı olarak değinmek isterdim. Ancak ne var ki zaman yetersizliği nedeniyle birkaç noktaya değinmek dışında bunu yapamayacağım. Mevlânâ Ubeydullah'a göre Kur'ân, milletler ve toplumlar arasındaki farklılıkları göz önünde bulundurmakta ve bütün insanlık için bir rehber konumunda bulunmaktadır. Her bir toplumun kendine has özelliklerini oluşturan bazı kıstasları vardır. Bu açıdan bakıldığında Hristiyanlarla ilgili hükümler Budistlere uyarlanabilir. Yahudilerle ilişkin muafiyetler Brahmanlara yani Hindulara da tatbik edilebilir. (Mevlânâ Ubeydullah'ın bu konudaki görüşleri için *Makâm-ı Mahmûd* tefsirinin Bakara sûresi 47. âyetinin yorumlarına bakılabilir.) Böylelikle Kur'ân-ı Kerîm'in evrenselliği doğrulanmış olur.

Mevlânâ Ubeydullah'a göre Kur'ân aynı zamanda ulusların yükseliş ve çöküşünün ilâhî yurasını verir. Nitekim Bakara sûresinin 53-67. âyetlerinin tefsirine göre Yahudilerin çöküşü kendi yasalarını çiğnemelerinden kaynaklanmıştır. Böylesi durumlarda uluslar doğru düşünme dengelerini kaybederler, yozlaşmaya ve çöküşe yol açan yolları benimserler. Bundan dolayı her peygamberin görevi insanlara yeni bir ruh aşlamak ve toplumu ihya etmek olmuştur. Bir peygamber tarafından getirilen kurallara itaat etmeyenler inatçı kesilirler ve batırlar. Bu tür insanlar kendi kendini yönetme ve bağımsız yönetime sahip olma ayrıcalığından yoksun kalırlar.¹²

¹¹ Söz konusu çalışma için bk. Mevlânâ Ubeydullah Sindî, *Makâm-ı Mahmûd* (Ravalpindi: Safa-yı Akademi, 1995).

¹² el-Bakara 2/75-76.

Mevlânâ Ubeydullah Bakara sûresinin 102. âyetinin tefsirinde; ilâhî yasayı göz ardı eden insanların zihnî durumunun bir analizini yapmaktadır. Bu insanlar bâtil inanç ve kafa karışıklığı uçurumuna düşerler. Yine onlar büyücülerin, sahtekârların, astrologların, muska tüccarlarının ve benzerlerinin kurbanı olurlar. Böylesi durumlara maruz kalan toplumlar zihinsel olarak zayıflar, örgütsel güçleri kırılmalı hale gelir ve ailevi bütünlükleri parçalanır.¹³

Evrensel devrimci programda, bir merkeze ya da merkezi bir noktaya ihtiyaç vardır ki bu tevhidde formüle edilmiştir. Evrensel bir devrimci hareketin kurulması için Allah yolunda bir cihad, yani tam bir adanmışlıkla özverili cihad (kutsal savaş) gereklidir. Bunun için çeşitli ibadet türleri ikincil bir konumda bulunur. Çünkü bu ibadetler aynı şey için hazırlayıcı destek görevi görürler.¹⁴ Mevlânâ Ubeydullah, Bakara sûresinin 102. âyetinde, İslâm'ın barış olarak tanımlanmasının önemini açıklamakta ve barışı savunanların zihniyetinin, korku ve hüznün koşulları olan hüznün ve korkudan arınmış ve yücelmiş olması gerektiğini belirtmektedir. Barışı savunanlar bu amaca ulaşmak yolunda dünyada barış ve huzur ortamının yaratılması için sürekli çaba sarf etmektedirler. Onlar İslâm teriminin işaret ettiği gibi Yüce Yaratıcı'ya boyun eğerek ve teslim olurlar.

Mûsâ Cârullah'ın (ö. 1949), Haydarabad'da bulunan Şah Veliyyullah Akademi tarafından Arapça olarak yayınlanan Mevlânâ Ubeydullah'ın tefsirine dayanarak yaptığı analize göre tıpkı Bakara sûresi 151-162. âyetler ahlâkın güzelleştirilmesi (tehzîbü'l-ahlâk) için bir rehberlik oluşturduğu gibi Bakara sûresinin 163-176. âyetlerinde eski köy toplumu için bir rehberlik oluşturur. Yine 177-252. âyetler arasında sivil ve ulusal yönetim için bir rehberlik; sûrenin son âyetlerinde ise uluslararası organizasyon ve topluma rehberlik eden âyetler yer almaktadır. Mevlânâ Ubeydullah tarafından Kur'ân'ın toplumsal, ailevi ve kişisel ilişkilerin rafine edilmiş sistemine ilişkin bu rehberlik modern koşullarda kolayca anlaşılacak terimlerle açıklanmıştır.

Bakara sûresinin 226. âyetinde kadın ve erkeğin temelde eşit olduğuna vurgu yapılmaktadır. Erkeğin omuzlarına yüklenen ekonomik sorumluluklar, ona kadın karşısında doğuştan değil, harici ve önemsiz bir paye kazandırmaktadır. Hükümet işlerinin yönetimi, danışma kuruluna (şûrâ) başvuran ve onlardan tavsiye almak zorunda olan zeki ve en uygun bir lidere verilmelidir.

Bakara 164. âyetten itibaren gerçekte Allah'a ait olan rızık kaynakları hakkında yönlendirme yapılmaktadır. Dolayısıyla Allah'ın yarattığı bütün varlıklar, geçimlerini temin etmek için bu kaynaklardan yararlanma konusunda eşittir. Hayatta ilerleme ve gelişme sağlamak için "ya'kılûn/يعقلون" kelimesinde de belirtildiği gibi tefekkür ve tedebbür etmek gerekmektedir. Helal rızık ve amel-i salih medeniyetin temellerini oluşturmaktadır.¹⁵ Hakiki güç, maddi kaynaklara dayanan zenginlikten ve kaba kuvvetten değil, adalet ve ihsandan kaynaklanır.¹⁶ Doğru yolda olan kişinin bir görevi de toplumundaki diğer insanlara yardım edebilecek kadar çok çalışması ve kazanmasıdır.¹⁷

Bakara sûresi, savaş ve barış konularının yanı sıra askeri disiplin, ulusal ve uluslararası kapsamda devleti ilgilendiren diğer birçok konuda yol gösterir. Bunun yanında Bakara sûresinde tefeciliğin (ribânın) toplumun ekonomik sistemi için zararlı olduğunun belirtildiği malî konulara ilişkin rehberlik de bulunmaktadır. Daha fazla ayrıntı, çeşitli yayınevleri tarafından bölümler halinde yayınlanmış olan *Makâm-ı Mahmûd* tefsirinin orijinal metninde bulunabilir. Mevlânâ Ubeydullah'ın Mûsâ Cârullah'a verdiği bu tefsirin Arapça versiyonunun bir kısmı Haydarabad'da bulunan Şah Veliyyullah Akademi tarafından

¹³ el-Bakara 2/100-102.

¹⁴ el-Bakara 2/100.

¹⁵ el-Bakara 2/168.

¹⁶ el-Bakara 2/166.

¹⁷ el-Bakara 2/177.

yayınlanmıştır. Mevlânâ Abdullah Legharî tarafından Urduca versiyonu ise bölümler halinde yayınlandı. Kur'ân'ın 30. cüzü olan Amme cüzü, Sind Üniversitesi'nden Dr. Halepota ve Dr. Gulam Mustafa Han (ö. 2005) tarafından yayınlanmıştır. Bakara sûresi ise Lahor Yüksek Mahkemesi Teftiş Kurulu Üyesi Dr. Munir Ahmad Mugal tarafından yayımlanmaktadır.

Son olarak Mevlânâ Ubeydullah'ın tefsirinin ve bu tefsirdeki yorumlarının çağdaş dönem açısından özgün olduğunu, bununla birlikte Şah Veliyullah'ın ve selef-i sâlihînin yolu ile hiçbir şekilde çatışmadığını vurgulayabiliriz.

1.2. Mevlânâ Abdullah Legharî

Mevlânâ Abdullah Legharî'nin Yûsuf sûresi tefsiri, modern zamanlarda gün ışığına çıkarılması gereken bir başka Kur'ân-ı Kerîm tefsiridir. Bu tefsir, Hz. Yûsuf döneminin sosyo-politik koşullarına dair sıra dışı bir çalışma olup olumsuz koşullar altında bir İslâm devleti inşa etmenin yol haritasını sunmaktadır. Aynı zamanda bu eser, genel olarak insanlığın ve özel olarak da on beşinci yüzyılda yaşayan günümüz Müslüman ümmetinin ihtiyaç duyduğu İslâmî yönetim ilkeleri üzerine bir çalışma konumundadır. Mevlânâ Legharî'nin bu çalışması halen el yazması olarak Sind'deki özel kütüphanelerde ve İslâmabad'daki İslâmî Araştırma Enstitüsü Kütüphanesinde bulunmaktadır. Bu tefsirin tahkik edilmesine ve ilim dünyasına sunulmasına ihtiyaç vardır.

Zamanın kısıtlı olması nedeniyle söz konusu tefsirin detayları burada verilemeyecektir. Mevlânâ Legharî'nin fikirlerinin başka bir zamanda bir sempozyumda sunulması planlanmaktadır.

Mevlânâ Ubeydullah ve onun öğrencisi Mevlânâ Legharî, medreselerde eğitimi verilen aklî ve naklî ilimlerin önde gelen âlimleri arasında yer almıştır. Bununla birlikte onlar Hint alt kıtasını yabancı boyunduruğundan kurtarmak için cihad yolundaki çabalarıyla, din ilimlerine yönelik hizmetleriyle ve çağdaş dönem İslâm düşüncesinin yönlendirilmesine katkılarıyla tanınan çok tecrübeli kimseler olmuşlardır.

1.3. Allâme İmdâd İmâm Ali Kâzî

Şimdi de İslâmî ilimlerde son derece bilgili, büyük bir âlim ve bilge konumunda olan Allâme İmâm Ali Kâzî hakkında bilgi verilecektir. İmâm Ali Kâzî, kendi evinde medrese eğitimi almış, daha sonra Aligarh ve Londra da dâhil olmak üzere modern üniversitelerin eğitimini almıştır. Tabii ilimlerde olduğu kadar sosyal bilimlerde de geniş bir bilgi birikimine sahip olmuştur. Leonard Hobhouse'un öğrencisi olmuş, Thomas Walker Arnold, Reynold A. Nicholson ve Sir Hamilton Alexander Roskeen Gibb ile yakın ilişki içinde olmuştur. Esas itibarıyla bir eğitimci ve reformisttir. Geniş bir vizyona sahip bir âlim olarak Kur'ân üzerine çalışması, onu tefsir usulü ve Kur'ân âyetlerinin yorumlanmasına ilişkin bazı ilkeleri formüle etmeye ve çeşitli Kur'ân terimlerinin ve Kur'ân metninin derin anlamını, Kur'ân ilkelerinin evrenselliğini ve Kur'ân'ın dünya genelindeki kültür ve medeniyet üzerindeki kapsamlı etkisini keşfetmeye yöneltmiştir.

Sind Üniversitesi Karşılaştırmalı Dinler ve İslâm Kültürü bölümünde, 1971 yılında İmâm Ali Kâzî'nin düşüncelerini ve katkılarını sunmak için bu satırların yazarının rehberliği ve gözetimi altında bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma vesilesiyle "Bir Müfessir Olarak Allâme Kâzî" konusunu ele alan uluslararası bir forumda elde edilen sonuçlar yeniden tartışılmıştır.

Allâme İmâm Ali Kâzî hiç şüphesiz zamanımızın en büyük filozofu ve bilgesiydi. Onun çalışmaları İslâmî ilimlerin hemen hemen bütün alanlarını kapsıyordu. O, modern sosyal bilimlerde olduğu kadar beşerî bilimlerde de aynı derecede yetkinliğe sahipti. Bütün hayatını net bir şekilde ve koşulsuz olarak hakikati aramaya ve yaymaya adanmıştır. Onun felsefesi Kur'ân-ı Kerîm'in ilkelerine sıkı sıkıya bağlıydı. Onun tüm yazılarında, konuşmalarında ve sözlerinde Kur'ân-ı Kerîm'den nasıl hayat verici bir ilham aldığı görülebilir. Kur'ân'ın pek çok âyetini, Kur'ân'ı Kerîm'in klasik anlama geleneğinden ve ruhundan kopmadan modern akla hitap edecek şekilde yorumlamıştır.

Aşağıda İmâm Ali Kâzî'nin sürekli olarak altını çizdiği, öğrencilerinin ve muhatap kitlesinin zihinlerine naksettiği temel görüşlerinden bazıları yer almaktadır. Bu görüşler gerçekten de çağdaş bir Müslüman düşünürün modern yorumlarıdır.

1.3.1. Eğitim ve Aydınlanma

Allâme İmâm Ali Kâzî'ye göre Kur'ân-ı Kerîm eğitimi, tıpkı Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî gibi "النور/nûr" yani "ışık" olarak tanımlamıştır. Yine onun kesin kanaatine göre Kur'ân-ı Kerîm, Yüce Allah'ın kâinatında daha önce açık olmayan bütün kapıları açmıştır.¹⁸ Kur'ân-ı Kerîm, insanı cahiliye döneminin karanlığından aydınlığa ve aydınlanma dönemine çıkarmıştır.

O, 1958 yılının Nisan ayında Karaçi'de düzenlenen Muhammed İkbal'i anma günü merasiminde yaptığı konuşmada Kur'ân'ın başat konumunu açıklarken şunları söylemiştir: "Kur'ân 'اقرأ/oku' emri ile başlar. Bu 'oku' emri neyi gösterir? Sembolün içindeki anlamı okuyun, demektir. Bütün tabiat yani fiziki evren Kur'ân için bir semboldür. İşte siz onun bu anlamını yakalamak zorundasınız. Bu anlamın muhatabı haline geldikten sonra size öğretilmiş olan beyan kabiliyetini kullanın. Beyan yazılı olduğu gibi sözlü şekilde de olur. Nitekim bu anlamda Kur'ân'ın nüzul sırasına göre üçüncü sûresi olan Nûn sûresinin ikinci âyetinde kalem ve yazıya vurgu yapılmaktadır."

1.3.2. Kur'ân'ın Eğitim Anlayışı

Kur'ân-ı Kerîm'in tesiri altında eğitim anlayışı köklü bir değişim geçirmiştir. Böylelikle eğitimin amaçları ve hedefleri yeniden düzenlenmiş ve gözden geçirilmiş, insanlığın ilerlemesi ivme kazanmıştır. Kur'ân-ı Kerîm eğitimin en kapsamlı tanımını yapmıştır. Kuşkusuz eğitim kavramı, İslâm'dan önce de yol göstermek anlamına geliyordu. Fakat İslâm ile birlikte karanlıktan aydınlığa çıkarmak anlamını kazanmıştır. Kur'ân'ın hükmüne göre bütün bilgi ve hikmet, kitap ve hikmet olarak adlandırılan ve öğretilmesi Hz. Peygamber'in görevi olan Kur'ân-ı Kerîm'in kendisinde bulunmaktadır: "Ümmîlere kendi içlerinden, onlara âyetlerini okuyacak, onları arındıracak, onlara kitabı ve hikmeti öğretecek bir elçi gönderen O'dur. Oysa onlar daha önce apaçık bir sapkınlık içindeydiler."¹⁹

Eğitimin yegâne zengin kaynağı olan Kur'ân'ın amacı bir başka âyette şöyle açıklanmıştır: "Bu, insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarman için sana indirdiğimiz kitaptır."²⁰

Kur'ân'ın yukarıdaki iki âyetinden hareket edildiğinde Allâme İmâm Ali Kâzî'nin İslâm'a göre eğitimin cehaletin karanlığından bilginin aydınlığına çıkarmak anlamına geldiğini söylerken ki bakış açısı oldukça netleşmektedir. Daha da ötesi o, Kur'ân-ı Kerîm'in "ulvî" ve "inkârî" olmak üzere iki tür çıkış yolu sunduğunu açıklar. Bunlardan ilki olan "ulvî yol" karanlıktan aydınlığa, ikincisi olan "inkârî yol" ise aydınlıktan karanlığa götürür. Nitekim: "Allah iman edenlerin velisidir; onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edenlerin velileri ise sahte tanrılarıdır; onları aydınlıktan çıkarıp karanlıklara sokarlar."²¹ âyetinde bu durum görülür. Bu da iki farklı çıkış sürecinin mevcut olduğunu göstermektedir.

Dolayısıyla eğitime gerçek anlamda bazı nitelikler izafe edebiliriz. Bu kapsamda eğitimi doğru ya da yanlış eğitim, iyi ya da kötü eğitim ya da İslâmî ya da İslâmî olmayan eğitim olarak adlandırabiliriz. Başka bir deyişle doğru veya iyi eğitim türü olarak adlandırılabilir olan eğitim Kur'ân eğitimidir ya da eğitim doğru ve iyi ise İslâmî eğitimidir.

¹⁸ el-Mâide 5/16.

¹⁹ el-Cuma 62/2.

²⁰ İbrâhîm 14/1.

²¹ el-Bakara 2/257.

1.3.4. Gözlem ve Deney

İmâm Ali Kâzî Kur'ân'ın insanın dikkatini tabiatın gerçeklerine -fiziki olgulara ve insanlık tarihine- çektiğine inanıyordu. Bundan dolayı o, kendini izleyenleri dünyayı gözlemlemeye ve deneyler yapmaya, araştırmaya ve incelemeye, aynı zamanda yaratılış ve yaratılışın başlangıcı hakkında bilgi edinmek için seyahat etmeye teşvik ediyordu. Ona göre Kur'ân'ın bu öğretileri ışığında Müslümanlar kendilerini hakikati aramaya adanmışlardır. Bundan dolayı Müslümanlar tıp, botanik, fizyoloji, astronomi ve kimya gibi alanlarda gayretle çalıştılar ve sabırlı bir şekilde dini bir adanmışlıkla tabiatın bütün alanlarındaki hakikatleri biriktirdiler.

1.3.5. Ruh ve Dürtüler

İmâm Ali Kâzî'ye göre Kur'ân-ı Kerîm, şekilciliği ve merasimciliği en aza indirmiştir. O, kelime ve şekil yerine ruh ve güdülere vurgu yapmıştır. İslâm'dan daha önceki dinler şekle ve merasime büyük önem vermiştir. Söz konusu dinlerde hiçbir dinî merasim, kilise ya da sinagog gibi resmî bir yerde din adamı tarafından ve uygun bir şekilde düzenlenmiş bir tören dışında yerine getirilmezdi. Buna karşılık İslâm'daki uygulama şu dizede geçtiği gibidir:

تاز بجششهای آن سلطان دین مسجد ما شد همه روی زمین

O din sultanının bağışlarından dolayı
Bütün yeryüzü mescidimiz oldu.

İmâm Ali Kâzî'nin görüşüne göre Hz. Mûsâ zamanında şeriata ya da formal olan şekilci hayat biçimine daha fazla önem verilmiştir. Hz. İsa toplumsal kurallara ve bunların sağladığı faydalara fazla önem vermemiştir. Buna karşılık Hz. İsa gerçek hayatın başka bir şey olduğunu söylemiş, asıl olarak bireyin iç dünyasına daha fazla önem vermiştir. Fakat Kur'ân-ı Kerîm'de bu iki yön öyle bir şekilde harmanlanmıştır ki hayatın her iki yönü de mükemmel ve dengeli bir şekilde ifade edilmiştir.

1.3.6. Kur'ân'dan Sonra Sır Kalmamıştır

İmâm Ali Kâzî Kur'ân vahyinden sonra hiçbir gizemin kalmadığını sürekli olarak tekrar etmiştir. İnsan hayatı söz konusu olduğunda her sır açığa vurulur. O, Duhâ sûresinin ve İnşirâh sûresinin inmesinden bu yana bütün kapıların açıldığını ve Yüce Allah'ın hazinelerini görülebildiğini, "sirâcen münîrâ/aydınlatıcı bir ışık"ın ortaya çıktığından bu yana karanlığın var olamayacağını söylerdi. Çünkü: "Yeryüzü Rabbinin nuruyla aydınlandı."²² âyetinin hükmü zaten gerçekleşmiştir. "De ki: "Hak geldi bâtil yıkılıp gitti!"²³

1.3.7. Evrim

İmâm Ali Kâzî, Kur'ân'ın insanlığı insan yaşamının "معارج/me'âric"e yani çok daha yüksek evrimsel aşamalarına doğru yönlendirdiği inancındaydı. Ona göre insanoğlu aşama aşama yükselmeye devam etmekte ve ne kadar yükseğe çıkarsa ulaşması gereken daha büyük bir yükseklik olduğunu o kadar çok fark etmektedir.

Resûlullah'ın her gün tekrar tekrar istiğfarda bulunduğuna ilişkin bize nakledilenler de bunu desteklemektedir. Zira o her geçen gün ne kadar manen yükselirse yükselsin, daha fazla çaba göstererek daha da yükselebileceğinin farkındaydı. İmâm Ali Kâzî birçok yazısında; hiçbir kitabın yücelmenin izafiliğini Kur'ân'dan daha fazla ortaya koymadığını ayrıntılı biçimde açıklamıştır.

1.3.8. Kadim Kıssalar ve Tabiatın Küçük Nesnelere

İmâm Ali Kâzî, Kur'ân-ı Kerîm'in Kitâb-ı Mukaddes'te yer alan kadim kıssalara yeni anlamlar yüklediği ve onlara yeni bir önem atfettiği görüşündeydi. Allâme Kâzî'nin de dediği

²² ez-Zümer 39/69.

²³ el-İsrâ 17/81.

gibi Kitâb-ı Mukaddes'teki kıssaların kendi başlarına bir önemi yoktu. Burada önemli olan eski şişelere konulan yeni şaraptı. İmâm Ali Kâzî, Kur'ân'ın bu öncülüğünün edebiyat dünyasında yeni bir moda başlattığına ve kurduğuna; Dante, Milton, Shakespeare veya Goethe olsun, Avrupa ülkelerinin en önemli yazarlarının bu modayı istem dışı takip ettiklerine işaret etti.

Aynı şekilde İmâm Ali Kâzî Kur'ân-ı Kerîm'in örümcek, arı ve sinek gibi görünüşte önemsiz ve küçük nesnelere sadece dikkat çekmekle kalmayıp ilk kez önem verdiğine işaret etmiştir. Ve o zamandan bu yana bu küçük nesnelere şairler ve hatta bilim insanları için en elverişli konu ve temalar haline gelmiştir. Karıncaları, arıları, örümcekleri incelemek günün modası haline gelmiş ve yüzyıllar boyunca araştırmalara konu olmuştur.

1.3.9. Estetik Değerler

İmâm Ali Kâzî'ye göre Kur'ân'ın estetik değerleri arasında zarafete ve güzelliğe o kadar büyük bir vurgu vardır ki sabrın niteliğinde bile "cemîl" sıfatı yani güzel olma vardır. Ayrılma yani "هجر/hecr" durumu bile güzel yani "cemîl" olmalıdır. Kur'ân'ın her yerinde yeni bir değer, güzellik ve zinet üzerine kurulmaktadır. Kriterleri belirleyen "خيرات/hayrât" iyi değil, "حسنات/hasenât" yani güzel ve güzelliklerdir. İmâm Ali Kâzî'ye göre Kur'ân'ın bu vurgusunun etkisi sanatın her yerinde kendini göstermiştir.

Modern dönemin önde gelen Mısırlı âlimleri Muhammed Abduh, Tantâvî Cevherî ve Reşîd Rızâ gibi Allâme İmâm Ali Kâzî de Müslümanları Batı'nın entelektüel tahakkümünden kurtarmak ve Müslümanlar arasında İslâm'a gerçek imanın sonucu olan hayata ilişkin dengeli bir bakış açısı oluşturmak istiyordu. O, İslâm'ın insanı en gelişmiş ve ilerici yaşam biçimine doğru sevk ettiğine inanıyordu. Allâme Kâzî, modernistlerin İslâm'ın modernleştirilmesi gerektiğini ima eden açıklamaları karşısında şaşkınlık yaşamıştır. Buna karşılık ise bunun tam tersine dünyanın, modernitenin İslâmîleştirilmesine ihtiyaç duyduğunu öne sürmüştür.

O, İslâm'ın gerçek ruhunu aşılama için farklı eğitim ve edebiyat alanlarından çeşitli özelliklere sahip bilgiler sunarak Kur'ân'ı yorumlamıştır. Aynı şekilde İslâm öncesi dinlerin öğretilerini de aynı yöntemle karşılaştırmaya, kıyaslamaya ve bütünleştirmeye çalışmıştır. Eski olanın orta çağ ve modern olanla ilişkisini göstermek için filolojik ilkelerden de yararlanmıştır.

Allâme İmâm Ali Kâzî, bir yorumcu ve Kur'ân-ı Kerîm'in bir müfessiri olarak, Kur'ân yorumunu yukarıda açıklanan fikir ve bakış açısından çıkarılan temel ilkelere dayandırmıştır.

1.3.10. Tefsirin İki İlkesi

Yukarıdaki bilgilere ek olarak, Allâme İmâm Ali Kâzî tefsir yazımına ilişkin iki özel ilke ortaya koymuştur.

Birinci ilke: Kelimelerin manasının derinleştirilmesi ve evrenselleştirilmesidir. Kur'ân'da geçen kelimeler, gerçeklik hakkındaki en yüksek manevî evrensel saf tasavvur ve ilham seviyesini temsil ettiği için onların manaları bu bakış açısıyla anlaşılmalıdır. Bu nedenle bazı kelimeler İslâm öncesi Arap dilindeki kullanımlarında ifade ettiklerinden çok daha ulvî bir anlam ifade edebilirler. Bu tür bir kullanım, Kur'ân-ı Kerîm bağlamında ima edilen/kastedilen anlamla karşılaştırıldığında ilkel veya seviyenin altında olabilir. Bu nokta Allâme İmâm Ali Kâzî tarafından filolojik ilkeler temelinde örneklendirilmiştir. Bu kapsamda Arapça'daki ruh ve nefis, Sanskritçe'deki baldan ve sad, İngilizce'deki consider ve bliss kelimelerini örnek vermiştir. Bütün bu kelimeler başlangıçta basit ve ilkel bir anlam taşıyordu. Ancak gelişim sürecinde anlamları en ulvî düzeye yükseldi.

İkinci ilke: Müfessirler tarafından kullanılan ve iyi bilinen bir terim olan "شأن النزول /şe'nu'n-nüzûl" ile ilgilidir. Şe'nu'n-nüzûl; söz konusu âyet veya âyetlerin tarihsel olarak nâzil

olduğu varsayılan olayla ilgili durum anlamına gelir. İmâm Ali Kâzî'ye göre Kur'ân'ın bütün âyetleri evrensel bir uygulama alanına sahiptir. Bundan dolayı âyetler, hadis ve siret kitaplarında anlatılan olaylarla sınırlı olarak ele alınmamalıdır. İmâm Ali Kâzî bu görüşüyle Şah Veliyullah Dihlevî ile Muhammed Abduh ve Reşîd Rızâ gibi Mısırlı büyük âlimlerin görüşüne katılmaktadır.

İmâm Ali Kâzî, sözünü ettiği bu ilkelere bakarak bazı kelimeleri ve hatta bazı özel isimleri genel ve evrensel bir anlamda yorumlamıştır. Ona göre Ebu Leheb (alevin babası) ve karısı sadece bireysel tarihsel kişilikler değil, fitne ateşini yakma karakterine ve iyiye karşı çıkma eğilimine sahip her bireyi ifade eden kişileri oluşturur. Bu konudaki ayrıntılı bilgi için 30 Kasım 1953 yılında basılan *Torch*'un birinci cildinin ilgili sayfalarına bakılabilir. Bu ilke Mevlânâ Ubeydullah Sindî tarafından da tefsirinde uygulanmıştır. Ubeydullah Sindî'ye göre Kur'ân'da geçen Kârûn, Hâmân ve Firavun gibi kelimeler ayrı ayrı kapitalistler, emperyalistler ve despot yöneticileri temsil eden kategorilerdir. İmâm Ali Kâzî tarafından benimsenen bu ilkeler temelinde Kur'ân-ı Kerîm tüm zamanlar için yaşayan evrensel bir tebliğ olarak rasyonel bir şekilde sunulmaktadır.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Tarafsızlık/impartiality: Dergi editör kurulunda yer alan çevirmen, makale değerlendirme ve yayın sürecinin hiçbir aşamasına müdahil olmamış, hakemleme süreci bilimsel tarafsızlık ilkelerine sadık kalınarak tamamlanmıştır / The translator, who is on the editorial board of the journal, did not intervene in any stage of the article evaluation process and publication, and the refereeing process was completed by adhering to the principles of scientific impartiality.

Finansman/Funding: Yazar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadığını kabul eder / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Çıkar Çatışması / Competing Interests: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan eder / The author declare that have no competing interests.

Kaynakça

- Halepota, Abdulvahid J. "Sindhi 'Ulamas' Contribution Towards the Understanding and Interpretation of the Holy Qur'ān in the Modern Context". *Islamic Studies* 21/4 (Winter 1982), pp. 1-18.
- Girhorî, Abdurrahim. *Kelâm-ı Girhorî*. haz. Umar Bin Mohammad Daudpota. Karaçi: Hükümet Sind, 1995.
- Sindî, Mevlânâ Ubeydullah. *Makâm-ı Mahmûd*. Ravalpindi: Safa-yı Akademi, 1995.